

1. Milline kohtulik kaitse mul on, kui satun teie riigis ettevõtlusega seotud inimõiguste rikkumise ohvriks? Kas see kaitse hõlmab hüvitamist?

Tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 1 lõike 1 kohaselt on igal füüsilisel ja juriidilisel isikul õigus oma rikutud või vaidlustatud tsiviilõiguste või õigustatud huvide kohtulikule kaitsele. Kui isik leiab, et ta on langenud ettevõtlusega seotud ja tema tsiviilõigusi rikkuva inimõiguste rikkumise ohvriks, võib ta esitada tsiviilhagi üldise pädevusega kohtusse.

Tsiviilseadustiku artikli 1635 kohaselt annab iga õiguste rikkumine, iga õigusvastane tegu iseenesest, millega kaasneb kahju (sh moraalne kahju), ohvrile õiguse nõuda õigusvastase teo toimepanijalt kahju hüvitamist, kui seda tegu saab talle süüks panna. Moraalne kahju tähendab füüsilisi või psüühilisi kannatusi, mille on tekitanud ohvri mittevaraliste õiguste või hüvede rikkumine õigusvastaste tegude tagajärjel. Moraalse kahju hüvitamise ulatuse määrab kohus oma äranägemise järgi, võttes arvesse moraalset kahju suurust ja tagajärgi. Kui õigusvastaseks teoks on kuritegu elu, tervise, kõlbluse, seksuaalse puutumatuse, vabaduse, isiku au ja väärikuse, perekonna või alaealise vastu, eeldatakse, et ohver on kandnud selle teo tagajärjel moraalset kahju. Muudel juhtudel peab ohver moraalset kahju tõendama. Tegude tuleb siinkohal mõista laiemas tähenduses, st see ei hõlma mitte üksnes tegu, vaid ka tegutsemata jätmist, st tegevusetust.

2. Kas ränkade inimõiguste rikkumiste suhtes kohaldatakse erieeskirju? Kas neid eeskirju kohaldatakse keskkonnakuritegude või tösisese tööalase ärakasutamise suhtes?

Tsiviilseadustikus sätestatud vastutus õigusvastaste tegude eest hõlmab kõiki õiguste rikkumisi ja kuritegusid, sealhulgas ränki inimõiguste rikkumisi.

3. Olen Euroopa riikidevahelise kontserni väljaspool Euroopa Liitu aset leidnud tegevusest tulenenud inimõiguste rikkumise ohver. Kas õiguskaitse on mulle teie riigis kättesaadav, kui ma ei ole ELi kodanik või ma ei ela ELis? Millistel tingimustel saan väita, et mu õigusi on rikutud? Kust võin leida lisateavet?

Kui kostja ega hageja elukoht või registrijärgne asukoht ei ole Lätis ja rikkumist ei pandud toime Lätis, ei ole Läti kohtud pädevad tsiviilõuet menetlema.

4. Kas ombudsmeni institutsioonid, võrdõiguslikkust edendavad asutused või inimõigustega tegelevad riiklikud asutused toetavad Euroopa riikidevaheliste kontsernide väljaspool Euroopa Liitu aset leidvate, ettevõtlusega seotud inimõiguste rikkumiste ohvreid? Kas need asutused võivad minu juhtumit uurida, kui ma ei ole ELi kodanik või ma ei ela ELis? Kas teie riigis on teisi avalik-õiguslikke asutusi (nt töö- või keskkonnainspeksioon), kes võivad minu juhtumit uurida? Kust võin leida teavet oma õiguste kohta?

Ombudsman on läti keeli „**tiesībsargs**“. Ombudsman tegeleb vastavalt **ombudsmeni seaduses** sätestatud eesmärgile, milleks on edendada inimõiguste kaitset ja tagada, et riigivõimu teostataks õiguspäraselt ja otstarbekalt ning kooskõlas hea halduse põhimõttega.

Ombudsmeni võib küsimuste lahendamisse kaasata üksnes juhul, kui riigi haldusasutused rikuvad otsuse tegemisel või seadusandja rikub õigusakti vastuvõtmisel isiku inimõigusi, mis on sätestatud Läti Vabariigi põhiseaduses (*Satversme*) ja inimõigusi käsitlevates rahvusvahelistes dokumentides. Ombudsmeni pädevuse teostamisel tähendab „asutus“ valitsusasutust või kohaliku omavalitsuse asutust või nende ametnikke või riigi valitsuse määratud ülesandeid täitvaid isikuid.

Juhul kui isik on langenud mittediskrimineerimise põhimõtte rikkumise ohvriks, võib ombudsman anda oma hinnangu ja soovitusel ka eraõiguslikule juriidilisele isikule või füüsilisest isikust ettevõtjale.

Ombudsmeni pädevuses ei ole siiski hinnata tegusid, mille on toime pannud Euroopa riikidevahelised kontsernid väljaspool ELi.

Ettevõtjate tegevuse kontrollimine ja järelevalve töösuhete vallas kuulub **riikliku tööinspeksiooni** pädevusse.

Ettevõtjate tegevust keskkonna valdkonnas kontrollib **riiklik keskkonnateenistus**, mis vastutab keskkonnakaitset, kiirgus- ja tuumaohutust ning loodusvarade kasutamist käsitlevate õigusnormide järgimise järelevalve eest.

Kui isik esitab asutusele kaebuse õigusvastase teo kohta ekslikult, st teadmata, et asjaomane asutus ei ole pädev isiku kaebuses tõstatatud küsimusele vastama, on asutus kohustatud vastavalt esildiste seadusele teavitama isikut seitsme tööpäeva jooksul asjaomasel küsimusel pädevast asutusest või vajaduse korral edastama kaebuse seda menetlema pädevale asutusele.

Seega tuleb märkida, et ombudsmeni institutsioon on vaidluste kohtuvälise lahendamise mehhanism rikutud inimõiguste kaitseks ja põhineb ombudsmeni isiklikul autoriteedil, sest ombudsmeni soovitusel ei ole õiguslikult siduvad. Ombudsmeni poole pöördumist ei käsitata kaebemenetluse algatamisena ja menetlusosaline peaks arvestama, et see ei peata haldusnormi kehtivust ega kaebuse esitamise tähtaega. Ombudsmeni ülesanne on siiski edendada üldsuse teadlikkust ja arusaamist inimõigustest, nende kaitse mehhanismidest ja ombudsmeni tööst. Ombudsman saab seega anda isikule nõu, milliseid mehhanisme on võimalik kasutada rikutud õiguste kaitsmiseks igal konkreetsel juhul.

Ombudsmeni poole võib pöörduda igaüks, kes leiab, et tema inimõigusi on rikutud, olenemata tema kodakondsusest.

5. Kas teie riik kohustab Euroopa riikidevahelisi kontserne looma kaebuste lahendamise mehhanisme või vahendusteenuseid, mille raames arutatakse nende ettevõtlusega seotud tegevusest tulenevaid rikkumisi? Kas neid kohustusi kohaldatakse ka väljaspool Euroopa Liitu aset leidnud rikkumiste suhtes? Kes teostab teie riigis selle tegevuse üle järelevalvet? Kas on võimalik tutvuda süsteemi toimimist käsitlevate avalike aruannetega?

Puudub teave õigusaktide kohta, mis kohustaksid Euroopa riikidevahelisi kontserne looma kaebuste lahendamise mehhanisme või lepitusteenuseid nende äritegevusest tulenevate rikkumiste tarvis.

6. Kas mul on haavatava kuriteoohvrina erioõigusi, kui palun abi ettevõtlusega seotud inimõiguste rikkumiste vastu? Kas õigusabi on mulle kättesaadav, ja millistel tingimustel? Millised kulud katab õigusabi? Kas õiguskaitse on mulle kättesaadav samadel tingimustel, kui ma ei ole ELi kodanik või ma ei ela ELis?

Riigi rahastatava õigusabi saamine on asja liigist ja isiku staatusest. Tasuta õigusabi hõlmab õigusnõustamist, kohtu jaoks menetlusdokumentide koostamist ja õigusabi kohtuistungil. Tsiviilasjas antakse tasuta õigusabi poole vabastamisega riigieelarvesse makstavate kohtukulude tasumisest ja kohus peab tagama riigi rahastatavad tõlketeenused, kui isik ei valda menetluskeelt.

Tsiviilasjades (seaduses sätestatud eranditega) ja haldusajades, milles vaidlustatakse perekonnoakohtu otsus, mis käsitleb lapse õigusi ja seaduslikke huve, on Lätis seaduslikult elaval isikul õigus saada tasuta õigusabi, kui kohaliku omavalitsuse sotsiaalteenistus on talle omistanud vähekindlustatud või abi vajava isiku staatuse, või kui ta on eriolukorras, nt sattunud ootamatult ja temast mitteolenevatel põhjustel sellisesse olukorda ja rahalisse seisusse, mis ei võimalda tal tagada oma õiguste kaitset, või kui isik on täielikult riigi või kohaliku omavalitsuse ülalpidamisel.

ELi liikmesriigis elaval isikul on õigus saada tasuta õigusabi piirüleses tsiviilvaidluses, kui tema konkreetne olukord ja sissetuleku suurus ei võimalda tal oma õigusi kaitsta.

Teistel isikutel (sh väljaspool ELi elavatel isikutel) on õigus saada tasuta õigusabi vastavalt Läti rahvusvahelistele kohustustele ning kui nende eriolukord ja sissetuleku suurus ei võimalda neil oma õigusi kaitsta.

Tsiviilasjades, milles isikud esindavad end ise või kasutavad advokaadi abi (nt majandusasju arutava kohtu pädevusse kuuluvad lepinguõigusest tulenevad tsiviilasjad, kui nõude summa on suurem kui 150 000 eurot, ja asjad, mis puudutavad ärisaladuse kaitset ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise eest), on isikul õigus saada tasuta õigusabi, kui tema sissetulek ei ületa Lätis kehtestatud igakuise töötasu alammäära, ta on oma majandusliku seisundi tõttu tasuta õigusabi saamiseks sobiv ja ta on tasunud tasuta õigusabi saamise lõivu.

Haldusajades annab tasuta õigusabi kohus (kohtunik) isiku taotlusel, võttes arvesse juhtumi keerukust ja isiku majanduslikku seisundit.

Kriminaalasjades annab tasuta õigusabi menetleja (uurija, prokurör või kohtunik). Tasuta õigusabi antakse soovi korral kaitseõigusega isikutele ja kannatanutele seaduses sätestatud juhtudel.

Lisateave on kättesaadav kohtuhalduse veebisaidil:

[infograafika – riigi õigusabi asjade liikide kaupa](#) (LV)

[teave – riigi tagatud õigusabi](#) (EN)

[ülevaade – riigi õigusabi](#) (EN)

[tasuta õigusabi piiriüleste vaidluste korral](#) (EN)

Viimati uuendatud: 12/02/2024

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.